

Czesław Kościecha

STAN I KIERUNKI ROZWOJU KULTURY W WOJEWÓDZTWIE BYDGOSKIM DO 1990 ROKU

I. D o r o b e k   w   z a k r e s i e   p r o g r a m o - w a n i a   i   p l a n o w a n i a   r o z w o j u k u l t u r y

W ostatnich latach w różnych dziedzinach życia gospodarczego i społecznego, a także i w odniesieniu do sfery działalności kulturalnej coraz powszechniejsze zastosowanie posiada zasada programowania i planowania rozwoju. W szczególności programowaniu podlega rozwój sieci instytucji i placówek kulturalnych, rozwój materialnej bazy kultury i kadr kulturalnych, a więc wszystkich tych podstawowych czynników, które warunkują systematyczny rozwój różnych dziedzin twórczości artystycznej oraz ruchu kulturalnego. Zgodnie z pogrudniową polityką społeczno-gospodarczego rozwoju naszego kraju określoną w Uchwałach VII i VIII Plenum KC PZPR, a następnie VI Zjazdu Partii punktem wyjścia do opracowywania planów 5-letnich i perspektywicznych stało się sporządzanie prognoz określających informacje o przewidywanych tendencjach i kierunkach rozwoju różnych dziedzin życia gospodarczego i społecznego. Prognozy takie stanowią podstawę do opracowania perspektywicznego planu rozwoju, zawierają już konkretne zamierzenia i określają środki materialne, finansowe i inne. Utworzona przy Ministrze Kultury i Sztuki Komisja Prognoz opracowała w 1973 roku dokument pod nazwą Prognoza rozwoju kultury polskiej do 1990 roku. Był to dokument do pewnego stopnia pionierski bowiem dotąd brak było w naszym kraju doświadczeń w prowadzeniu tego rodzaju prac. Uchwała VI Zjazdu PZPR z 1971 roku zobowiązywała Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz ośrodki

wojewódzkie do opracowania p e r s p e k t y w i c z n e -
g ó programu rozwoju kultury.

Wykorzystując zatem Prognozę i dorobek dyskusji nad tym do-
kumentem w środowiskach twórców i wśród organizatorów życia
kulturalnego oraz na łamach prasy Ministerstwo Kultury i Sztu-
ki opracowało Program rozwoju kultury polskiej na lata 1975 -
1990. Dokument ten uzyskał pozytywną akceptację Prezydium Rzą-
du /2 V 1975 r./ i Biura Politycznego KC PZPR /6 V 1975 r./.
Program wychodzi z założenia, że rozwój kultury zharmonizowa-
ny z rozwojem technicznym i technologicznym jest warunkiem ogóln-
nego postępu gospodarczego naszego kraju. Działalność kultu-
ralna traktowana jest jako ważny element postępu w sferze ma-
terialnej, kształtowania socjalistycznych wartości i norm mo-
ralnych stylu życia i stosunków międzyludzkich. Program zakła-
da, że zmieniać się będzie sytuacja, jak i rola kultury uwarun-
kowane głównie tym, że:

- rewolucja naukowo-techniczna wymagać będzie coraz powszech-
niej od człowieka predyspozycji typu psychicznego, jak wrażliwość,
pomysłowość, zdolność kojarzenia i koncentracji, w których kształtowaniu
kultura odgrywa duże znaczenie;
- rosnąć będzie różnica między okresem aktywności produkcyj-
nej człowieka, stopniowo skracanym, a okresem aktywności
społecznej, który będzie się wydłużał. Kulturalne zagospo-
darowanie tej różnicy będzie ważnym czynnikiem zapobiegają-
cym powstawaniu zjawisk negatywnych z punktu widzenia
społecznego;
- konfrontacja ideologiczna 2 systemów społeczno-ustrojowych,
która nabierać będzie coraz większego znaczenia, spowoduje
konieczność znacznego zwiększenia i preferowania w działal-
ności ideowo-wychowawczej wśród społeczeństwa narodowego
dorobku kulturalnego, jego postępowej tradycji i współcze-
snych zdobyczy w atrakcyjnej formie.

Program rozwoju kultury polskiej do 1990 roku stał się
pomocny przy opracowywaniu wojewódzkich programów rozwoju
kultury. W województwie bydgoskim już w latach 60. przy-
stąpiono do opracowywania programu rozwoju kultury w aspek-

cie perspektywicznym. W 1962 roku Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy uchwaliła opracowany przez pracowników i działaczy kultury Program rozwoju kultury w województwie bydgoskim na lata 1963 - 1980. Było to pierwsza w Polsce próba sformułowania zadań związanych z rozwojem kultury ujętym w dłuższej perspektywie czasowej, tj. na okres 17 lat. Wychodząc od gruntownej analizy istniejącego stanu rzeczy w zakresie bazy materialnej oraz stosowanych form pracy kulturalno-oświatowej i artystycznej, Program postulował wiele wniosków pod adresem rad narodowych, organizacji społecznych i młodzieżowych, zakładów pracy, instytucji i placówek kulturalno-oświatowych oraz zawodowych instytucji artystycznych. W Programie tym wyeksponowano trzy zasadnicze kierunki rozwoju kultury w województwie bydgoskim, a mianowicie:

- objęcie w szerokim zakresie systematycznym oddziaływaniem kulturalno-artystycznym możliwie najszerszych rzesz mieszkańców województwa bez względu na ich zamieszkanie i rodzaj wykonywanej pracy. Cel ten zamierzano realizować głównie poprzez zwiększenie usług zawodowych instytucji artystycznych - teatrów, filharmonii, opery, wzrost sieci kin, bibliotek, domów kultury itp.;
- położenie większego nacisku w programowej działalności kulturalno-oświatowej na problematykę oświatową związaną głównie z upowszechnieniem wśród uczestników placówek kulturalnych nauki, wiedzy poprzez organizację różnego typu kursów, uniwersytetów powszechnych;
- rozwój różnych form aktywnego uczestnictwa ludzi w odbiorze i tworzeniu nowych wartości kultury socjalistycznej oraz społecznego ruchu kulturalnego stanowiącego ważną płaszczyznę rozwijania aktywności szerokich rzesz miłośników różnych dziedzin kultury i sztuki oraz współdecydowania przez nich o dalszym rozwoju kultury w swoim regionie, mieście, wsi.

Na podstawie tego dokumentu wszystkie instytucje artystyczne i placówki kulturalne województwa bydgoskiego, a przede wszystkim rady narodowe opracowały własne długofalowe programy działania. Abstrahując od wartości tych dokumentów, któ-

rych słabą stroną było zbytne koncentrowanie się i akcentowanie ilościowych tylko zmian w bazie kulturalnej i formach działania ruchu kulturalnego oraz luźne powiązanie tych programów z zadaniami społeczno-gospodarczymi, podkreślić trzeba jednak, że spowodowały one większe zainteresowanie się władz terenowych problemami rozwoju życia kulturalnego w swoich środowiskach. Realizacja programu wojewódzkiego, jak i programów terenowych była systematycznie oceniana przez instancje partyjne i ogniwa administracyjne. Między innymi oceny stopnia realizacji Programu rozwoju kultury w woj. bydgoskim do 1980 roku dokonano w lutym 1973 roku na plenarnym posiedzeniu Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Bydgoszczy. W Uchwale tego Plenum stwierdzono, że Program rozwoju kultury na lata 1962 - 1980 został w pierwszym dziesięcioleciu w znacznym stopniu zrealizowany. W tym czasie rozbudowana została baza materialna kultury, wzbogacony został wachlarz stosowanych form i metod pracy, zebrano znaczne doświadczenia w zakresie tworzenia i upowszechniania najlepszych wartości kultury. Wspomnieć należy, że na terenie obecnego województwa bydgoskiego wzniesiono w tym okresie wiele obiektów kulturalnych spełniających dzisiaj ważne funkcje społeczno-kulturalne, takich jak: salon Biura Wystaw Artystycznych w Bydgoszczy, przekaźnik II programu telewizji, rozpoczęto budowę wielofunkcyjnego obiektu dla potrzeb Opery i Operetki w Bydgoszczy, wybudowano Miejski Ośrodek Kultury w Inowrocławiu, w którym znalazły pomieszczenia biblioteka z czytelnią, dom kultury i Klub Międzynarodowej Prasy i Książki "Ruch" oraz szkoła muzyczna ze salą koncertową. Poddano modernizacji domy kultury w Tucholi, Żninie, Sępólnie, Nakle, przystosowując je do współczesnych wymogów pracy kulturalno-oświatowej, wzniesiono kino-teatr w Chojnicach. Na wsi bydgoskiej powstało szereg nowych placówek spełniających wielorakie funkcje społeczno-kulturalne, tj. gminne ośrodki kultury w Cekcynie, Kamieniu Krajeńskim, Mroczy, Trzemesznie, Laskowicach, Brusach, Śliwicach, Dobrczu. Powołano do życia w Bydgoszczy Filię Wyższej Szkoły Muzycznej w Łodzi oraz Zespół Szkół Mu-

zycznych grupujący 4 szkoły muzyczne stopnia podstawowego i średniego, zorganizowano szkołę muzyczną II stopnia w Inowrocławiu, Muzeum Kolejki Wąskotorowej w Wenecji k. Żnina. Utworzono Galerię Sztuki Współczesnej i Pracownię Sztuk Plastycznych w Bydgoszczy. Ten dorobek nie oznaczał jednak osiągnięcia już równomiernego rozwoju kultury we wszystkich rejonach i środowiskach na terenie województwa, ani też odpowiedniego wysokiego poziomu we wszystkich dziedzinach życia kulturalnego, tak w sferze twórczości, jak i jej upowszechnianiu. Wraz bowiem z rozwojem gospodarczym i społecznym województwa, rozwojem przemysłu, produkcji rolnej i w związku ze wzrostem poziomu wykształcenia oraz wiedzy społeczeństwa wzrastały potrzeby i aspiracje oraz wymagania kulturalne różnych grup społecznych w stosunku do placówek i instytucji kulturalnych i prowadzonej przez nie działalności kulturalno-wychowawczej. Zaistniała potrzeba zmodyfikowania i uaktualnienia wojewódzkiego programu rozwoju kultury i wprowadzenia nowych zadań wynikających z Uchwały VI Zjazdu PZPR, który zapoczątkował, jak wiadomo, nową strategię rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz nowe podejście do rozwiązywania węzłowych problemów życia kulturalnego. W związku z powyższym Wojewódzka Rada Narodowa w Bydgoszczy opracowała i zatwierdziła w czerwcu 1973 roku: Kierunki rozwoju kultury w województwie bydgoskim do 1980 roku.

Obowiązujący od 1 czerwca 1975 roku nowy podział administracyjny kraju spowodował także zmianę układu terytorialnego województwa bydgoskiego. Wymagało to również nowego spojrzenia na szereg problemów wiążących się ze stanem i kierunkami rozwoju kultury. Konieczne zatem stało się opracowanie programu rozwoju kultury w nowym układzie województwa bydgoskiego. Jak podkreślano już wyżej rozwój kultury w skali całego kraju jak i w poszczególnych jego regionach związany jest ściśle z rozwojem społeczno-gospodarczym, uwarunkowany strukturą demograficzną i społeczną ludności, rozwojem cywilizacyjnym, tradycją historyczną i kulturową oraz warunkami naturalnymi danego regionu. Konieczne zatem stało się opracowanie programu rozwoju kultury w nowym układzie wojewódz-

stwa bydgoskiego w perspektywie dalszej, to jest do 1980 roku. Dokument taki został opracowany na podstawie Uchwały VI i VII Zjazdu PZPR, Prognozy rozwoju kultury polskiej do roku 1990 i Programu rozwoju kultury polskiej na lata 1975-1990.

Oparto go także na prognostycznym zarysie przyszłego układu społeczno-ekonomicznego województwa bydgoskiego oraz roli, jaką w jego tworzeniu spełniać powinna kultura i sztuka. Program taki opracowany przez Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego przy współudziale przedstawicieli środowisk twórczych i kulturalnych, zatytułowany "Główne kierunki rozwoju kultury w województwie bydgoskim do 1990 roku", zaakceptowany został do realizacji przez Egzekutywę KW PZPR w Bydgoszczy w dniu 11 listopada 1976 r., która w podjętych wnioskach podkreśliła m.in., że aktualny stan w zakresie bazy materialnej kultury oraz form i metod działalności kulturalno-oświatowej mimo systematycznych korzystnych zmian, nie zabezpiecza w pełni zapotrzebowania społecznego, zwłaszcza w aspekcie perspektywicznym. W związku z powyższym, a także ze względu na założenia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa do roku 1990 niezbędne jest zaprogramowanie określonych zadań zmierzających do stworzenia i zabezpieczenia coraz lepszych warunków do rozwoju kultury. Opracowane przez Wydział Kultury i Sztuki główne kierunki rozwoju kultury do roku 1990 odpowiadają istniejącym i przewidywanym potrzebom oraz pozycji, jaką województwo bydgoskie zajmuje na kulturalnej mapie kraju. Zawierają one propozycje zmierzające do dalszego rozwoju wszystkich składowych kultury w województwie bydgoskim, tj. środowisk twórczych, zawodowych instytucji artystycznych, kin, muzeów, wystawiennictwa, szkolnictwa artystycznego, placówek kulturalno-oświatowych, amatorskiego ruchu kulturalnego, folkloru i sztuki ludowej. Przewiduje się w nich dalszy rozwój bazy materialnej kultury, rozwój i doskonalenie kadry oraz metod i form działalności twórczej, jak też upowszechnieniowej, szczerze upatrując w harmonijnym rozwoju wszystkich dziedzin kultury lepsze zaspokojenie potrzeb społecznych na tym polu. W sposób właściwy wskazuje się na ideowo-wychowawczą rolę kultury w przekształcaniu świadomości społeczeństwa województwa bydgoskiego.

Program ten był także przedmiotem obrad Sesji Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy w dniu 20 grudnia 1976 roku.

II. Aktualny stan rozwoju kultury w województwie bydgoskim

Efekty osiągnięte w realizacji zadań określonych przez dotychczasowe dokumenty programujące rozwój kultury w województwie zdecydowały o wysokiej randze regionu bydgoskiego w życiu kulturalnym i artystycznym kraju oraz stanowią dobrą podstawę do dalszego dynamicznego rozwoju kultury i sztuki. Istnieje w woj. bydgoskim dość już rozległa i różnorodna sieć instytucji artystycznych i placówek kultury, jaką dysponuje niewiele województw w kraju, która pozwala na prowadzenie planowej i odpowiedniej polityki kulturalnej, uwzględniającej potrzeby różnych środowisk grup społecznych w mieście i na wsi.

Zanim omówimy aktualny stan rozwoju kultury warto chociażby skrótowo przedstawić problemy społeczno-gospodarcze województwa bydgoskiego.

Obejmuje ono lewobrzeżne tereny Wisły, łącznie z równiną Tucholską na północy i inowrocławską częścią Kujaw na południu. Obszar jego wynosi 10.352 km², co plasuje bydgoskie pod względem powierzchni na trzecim miejscu w kraju. Pod koniec 1977 roku liczba mieszkańców województwa bydgoskiego przekroczyła 1 milion /9 miejsce w kraju/, w tym ludności miejskiej było 592 tysiące. Województwo bydgoskie graniczy z 8 województwami, tj. na północy z woj. śląskim i gdańskim, na wschodzie z elbląskim, toruńskim i włocławskim, na południu z konińskim i poznańskim, na zachodzie z pilskim. Takie sąsiedztwo i położenie regionu bydgoskiego stwarza w zakresie różnych dziedzin działalności kulturalnej możliwości szeroko rozumianego

współdziałania. Pod względem administracyjnym w skład województwa bydgoskiego wchodzi 68 jednostek, w tym trzy miasta /Bydgoszcz, Inowrocław, Chojnice/, 24 miasta-gminy i 31 gmin.

Województwo bydgoskie jest ważnym ośrodkiem przemysłowym kraju. Podstawowymi gałęziami produkcji przemysłowej są przemysły: spożywczy, chemiczny, maszynowy i włókienniczy. Zatrudnienie w gospodarce uspołecznionej wynosiło pod koniec 1977 roku ogółem 345,8 tys. osób, z tego ponad 40% w przemyśle. Województwo bydgoskie jest jednym z największych w kraju producentów żywności. Bydgoskie staje się także ważnym ośrodkiem naukowym, siedzibą wyższych uczelni i instytutów naukowych. Na Akademii Techniczno-Rolniczej, Wyższej Szkole Pedagogicznej, Filii Akademii Medycznej w Gdańsku oraz Filii Wyższej Szkoły Muzycznej w Łodzi pogłębiało wiedzę w 1977 roku ponad 11 tys. studentów.

Ziemie wchodzące w skład woj. bydgoskiego posiadają bogatą przeszłość historyczną i kulturową. Znajdują się tutaj różnorodne i o dużych tradycjach regiony folklorystyczno-etnograficzne: Kujaw, Pałuki, Kaszuby, Krajna i Bory Tucholskie. Ich istnienie oraz kultywowanie i aktywne rozwijanie przez blisko 150 twórców ludowych tradycji i sztuki ludowej tych ziem stanowią podstawę dla rozwijania różnych form działalności kulturalnej wynikających z obyczajów kultury ludowej i folkloru oraz łączenia ich z problemami współczesnymi.

Ziemie wchodzące w skład woj. bydgoskiego związane są z najwcześniejszą historią Polski /Kruszwica, Mogilno, Strzelno/. Znajduje się tutaj ponad 1780 obiektów i zespołów zakwalifikowanych od I do IV grupy zabytków. Z tego najwięcej jest zabytkowych domów - około 900, pałaców i dworów - 330, fortyfikacji i murów miejskich - 280, obiektów budownictwa sakralnego - 146, zabytkowych murów miejskich około 30, secesyjnych budynków miejskich - 400. Na Kujawach Zachodnich znajdują się zabytki sakralnej architektury romańskiej z czasów pierwszych Piastów. Na obszarze Borów Tucholskich i częściowo Krajny występują charakterystyczne zespoły budownictwa drewnianego. Teren woj. bydgoskiego należy do najbogatszych

w kraju pod względem ilości i jakości stanowisk archeologicznych. Głównie na Kujawach i Pałukach zarejestrowanych jest ponad 3 tys. stanowisk archeologicznych.

Nowy układ administracyjny kraju wyznaczył naszemu województwu dodatkowe zadania, wykraczające poza jego teren, w zakresie upowszechniania niektórych dziedzin sztuki i kultury. Te ponadwojewódzkie funkcje w zakresie kultury województwo bydgoskie będzie umacniać poprzez podniesienie poziomu wykonawczego i zwiększenie zasięgu oddziaływania instytucji muzycznych - Filharmonii Pomorskiej, Opery i Operetki, Przedsiębiorstwa Imprez Artystycznych; rozwój środków masowego przekazu - prasy, radia i telewizji, redakcji wydawnictwa i bazy poligraficznej; rozbudowę sieci muzealnej i rozwój towarzystw kulturalnych; poprzez powoływanie instytucji naukowo-badawczych w dziedzinie kultury oraz wykorzystanie miejscowych wyższych uczelni humanistycznych, tj. Wyższej Szkoły Pedagogicznej i Filii Wyższej Szkoły Muzycznej w celu ożywienia działalności o charakterze kulturotwórczym i badawczym poprzez przygotowywanie kwalifikowanych kadr.

Główną rolę w życiu kulturalnym województwa odgrywają zawodowe instytucje artystyczne. Są to teatr dramatyczny z 2 scenami, filharmonia, opera i operetka oraz estrada, wszystkie zlokalizowane w Bydgoszczy. Brakuje jedynie teatru lalkowego. Filharmonia Pomorska, Opera i Operetka oraz Przedsiębiorstwo Imprez Artystycznych "Estrada" świadczą także usługi kulturalne poza bydgoskie w województwach: toruńskim i włocławskim. Na rozległą stosunkowo sieć placówek kulturalno-oświatowych w woj. bydgoskim składa się działalność: 6 muzeów - Okręgowego w Bydgoszczy, Muzeum im. J.Kasprowicza w Inowrocławiu, Muzeum Regionalnego w Chojnicach, Muzeum Kolejki Wąskotorowej w Wenecji, Muzeum PTTK w Żninie i Muzeum Archeologicznego w Biskupinie; 2 salonów wystawienniczych - Biura Wystaw Artystycznych, Sztuki Współczesnej w Bydgoszczy; Wojewódzkiego Domu Kultury w Bydgoszczy dysponującego 9 filialnymi domami kultury w Chojnicach, Inowrocławiu, Mogilnie, Nakle, Sępólnie, Szubinie, Świeciu, Tucholi, Żninie i Miejską Poradnią Instrukcyjno-Metodyczną w Bydgoszczy; 18 gminnych

ośrodków kultury we wsiach i siedzibach miast - gmin.

Książkę i czytelnictwo upowszechnia Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy oraz 259 bibliotek publicznych w miastach i gminach, 46 bibliotek związkowych i zakładowych. Na wsi istnieje przeszło 500 klubów książki i prasy oraz Klubów Rolnika, przeszło 220 świetlic wiejskich, a w mieście 40 placówek k.o. spółdzielczości mieszkaniowej. Ponadto istnieje w bydgoskim około 80 kin państwowych i społecznych, 65 księgarni oraz wiele placówek zakładowych.

Na terenie woj. bydgoskiego działa Rozgłośnia Bydgoska Polskiego Radia i Telewizji oraz redakcje 3 dzienników: "Gazety Pomorskiej", "Ilustrowanego Kuriera Polskiego", "Dziennika Wieczornego", a także tygodnika społeczno-kulturalnego "Fakty". Bydgoskie posiada bogate tradycje w zakresie rozwoju różnych form społecznego działania w dziedzinie kultury. Szczególnie eksponowane miejsce w społecznym ruchu kulturalnym ze względu na szeroki zasięg oddziaływania i wysoki stopień zorganizowania zajmują regionalne i lokalne stowarzyszenia kulturalne. Działalność niektórych z nich sięga XIX w. /Towarzystwo Miłośników Bydgoszczy, towarzystwa śpiewacze/. Działa kilkadziesiąt lokalnych stowarzyszeń kulturalnych na czele z Kujawsko-Pomorskim Towarzystwem Kulturalnym w Bydgoszczy, a ponadto szereg oddziałów wojewódzkich stowarzyszeń mających swe zarządy głównie poza województwem. W Bydgoszczy mają także swoją siedzibę oddziały stowarzyszeń twórczych - Związku Literatów Polskich, którego Oddział Bydgoski liczy 15 członków, Związku Polskich Artystów Plastyków, skupiającego 145 twórców, Stowarzyszenia Polskich Artystów Muzyków, liczącego 50 osób, Stowarzyszenia Polskich Artystów Teatru i Filmu /40 członków/, Związku Polskich Artystów Fotografików oraz Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich /165 członków/.

Do stowarzyszeń o charakterze kulturalno-społecznym należą Wojewódzki Związek Chórów i Orkiestr skupiający 14 chórów, Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Bydgoskiej, Chór "Arion" przy Filharmonii Pomorskiej.

Sieć szkolnictwa artystycznego na terenie woj. bydgoskiego tworzą: Bydgoska Filia Wyższej Szkoły Muzycznej

w Łodzi, Zespół Szkół Muzycznych w Bydgoszczy, w skład którego wchodzi Podstawowa Szkoła Muzyczna, Liceum Muzyczne, Szkoła Muzyczna I i II stopnia, Szkoła Muzyczna I i II stopnia w Inowrocławiu oraz Liceum Sztuk Plastycznych w Bydgoszczy. Województwo dysponuje zatem wszystkimi typami szkolnictwa muzycznego, tj. podstawowym, średnim i wyższym. W 7 szkołach tego typu kształciło się w 1977 roku ogółem 1.345 uczniów, w tym 100 studentów. Poza szkolnictwem państwowym działa 30 placówek społecznego kształcenia muzycznego, tj. społecznych ognisk artystycznych, w których kształciło się w roku 1977 około 1.500 uczniów.

Można zatem powiedzieć, biorąc pod uwagę stan bazy kulturalnej i możliwości kadrowe, że istnieją w woj. bydgoskim wszystkie w zasadzie elementy pozwalające na szerokie upowszechnienie tego wszystkiego, co w naszej kulturze jest najbardziej wartościowe pod względem artystycznym, jak i ideowym. Należy podkreślić, że ostatnie lata charakteryzowały się w województwie bydgoskim sporą ilością imprez kulturalnych o dużej randze artystycznej i upowszechnieniowej. Stworzyły one różnym środowiskom społecznym możliwość kontaktów z wartościowymi pod względem artystycznym i reprezentującymi wysoki poziom zjawisk kulturalnych. Wiele z tych imprez, festiwali, przeglądów weszło już na stałe do programowych działań ruchu kulturalnego na terenie województwa bydgoskiego. Doniosłą rolę kulturotwórczą spełniają coroczne ogólnopolskie Bydgoskie Festiwale Muzyczne z udziałem wybitnych solistów i zespołów zagranicznych, a także odbywające się co 3 lata w Bydgoszczy Międzynarodowe Festiwale Muzyki Dawnej Krajów Europy Środkowej i Wschodniej i towarzyszące im Kongresy Naukowe. Posiadają one wysoką rangę w świecie muzycznym. Festiwale te oraz sesje naukowe dostarczyły wiele cennego materiału wzbogającego wiedzę o muzyce minionych epok. Na estradach bydgoskiej filharmonii, w czasie tych festiwali nierzadko rozbrzmiewały po raz pierwszy wybitne dzieła muzyki światowej i polskiej w wykonaniu znakomitych zespołów i solistów polskich i obcych. Koncertami odbywającymi się

w ramach bydgoskich festiwali muzycznych objęte zostały poza Bydgoszczą, Lubostroniem, Toruniem, Inowrocławiem inne miejscowości w naszym regionie, jak Koronowo, Szafarnia, Strzelno, Chełmno, Grudziądz, Golub-Dobrzyń i Włocławek. Bydgoskie festiwale muzyczne stanowią zatem główną imprezę artystyczną na Pomorzu i Kujawach.

Do ważnych corocznych imprez organizowanych na terenie woj. bydgoskiego zaliczyć należy ponadto Bydgoskie Impresje Muzyczne - Międzynarodowe Spotkanie Szkolnej Młodzieży Muzykującej Kraków Socjalistycznych, Ogólnopolski Przegląd Zespołów Folklorystycznych w Bydgoszczy, Ogólnopolski Przegląd Szkolnych Orkiestr Dętych w Inowrocławiu, Przegląd Ogólnopolski Orkiestr Dętych Kolejarzy w Bydgoszczy.

Wspomnieć wreszcie trzeba o interesujących przedsięwzięciach kulturalnych różnych miast i regionów województwa, które już na stałe utrwaliły się w życiu kulturalnym, tj. imprezach upowszechniających różne dziedziny kultury i sztuki, jak "Bydgoskie Dni Sztuki", "Tydzień Kultury Kujawskiej", "Dni Borów Tucholskich", "Dni Chojnic", "Dni Krajny", "Dni Sępólna", "Jesień, zima, wiosna i lato na Pałukach", przeglądy amatorskiego ruchu muzycznego, "święta pieśni" itp.

III. G ł ó w n e k i e r u n k i r o z w o j u k u l t u r y   d o   1 9 9 0   r o k u

W Programie nakreślono perspektywy społeczno-gospodarczego rozwoju województwa, który mieć będzie określone konsekwencje dla poziomu życia kulturalnego. Prognoza przewiduje, że ludność województwa zwiększy się do 1.152 tys. osób /w 1977 roku było 1 mln. osób/, a największy wzrost wykażą następujące miasta: Bydgoszcz /do 440 tys. mieszkańców/ Inowrocław /do 73 tys./ Chojnice /do 35 tys./ Świecie, Nakło,

Solec Kujawski /do 25 tys./, w grupie miast do 20 tys. mieszkańców znajdują się Janikowo, Koronowo, Mogilno, Tuchola i Żnin. Zakłada się dalszy wzrost ludności miejskiej do 780 tys. osób. Udział tej ludności wzrośnie zatem z obecnych 59,4% do 69% w roku 1990.

Województwo utrzyma swoją wysoką pozycję jako ważny ośrodek przemysłowy. Nastąpi w tych latach ponad 3-krotne zwiększenie wartości produkcji przemysłowej przy niewielkim wzroście zatrudnienia. Nastąpią doniosłe zmiany w procesie rozwoju klasy robotniczej, w pierwszym rzędzie poprzez zwiększenie się liczebności robotników kwalifikowanych. Mieć to będzie duże znaczenie zarówno dla sfery twórczości, jak i bardziej aktywnego uczestnictwa w kulturze. Województwo bydgoskie pozostanie nadal jednym z największych producentów żywności w kraju. Zakłada się dynamiczny wzrost produkcji rolnej /o 74% - 78%/ głównie przez intensyfikację prac rolniczych, wzrost poziomu mechanizacji, rozbudowę infrastruktury społecznej i cywilizacyjnej. Czynniki te z całą pewnością rzutować będą na wzrost potrzeb kulturalnych mieszkańców wsi bydgoskiej.

Rozwój przestrzenny województwa zakłada rozbudowę dotychczas istniejącego systemu rozmieszczenia ośrodków kulturalnych. Bydgoszcz rozwijać się będzie jako centrum o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, w którym organizowane będą międzynarodowe imprezy kulturalne, koncentrować się będzie szkolnictwo wyższe o kierunkach humanistycznych i artystycznych, działać będą zawodowe instytucje artystyczne i wojewódzkie placówki kulturalne oraz zakłady poligraficzno-wydawnicze. Miasto Inowrocław jako centrum o znaczeniu regionalnym oraz uzdrowisko o znaczeniu krajowym powinno posiadać poza wyposażeniem podstawowym redakcję własnego pisma, zakład poligraficzny, park kultury i wypoczynku, średnią szkołę muzyczną. W miastach o znaczeniu ponadlokalnym /Chojnice, Mogilno, Nakło, Sępólno, Świecie, Solec Kujawski, Tuchola, Koronowo, Żnin/ będą zlokalizowane - obok niezbędnych urządzeń - podstawowe muzyczne szkoły, sale teatralno-widowiskowe, sale wystawowe, muzea, parki kultury i wypoczynku. Osiedla mieszkaniowe miast otrzymają lokalne kompleksy urządzeń kulturalnych umożliwiające ich

mieszkańcom rozwój zainteresowań i zaspokojenie podstawowych potrzeb kulturalnych.

W siedzibach gmin powstaną wielofunkcyjne obiekty, gminne ośrodki kultury, łącząc działalność kulturalną z działalnością oświatową, turystyczną i sportową, urządzenia socjalne i handlowo-usługowe. We wszystkich większych wsiach sołectkich zlokalizowane będą wielofunkcyjne kluby, biblioteki, punkty sprzedaży książek itp.

W rozpatrywanym okresie rozwinię się oddziaływanie kulturalne dynamicznych środowisk robotniczych, szczególnie skupionych wokół wielkich zakładów przemysłowych. Zakłada się także, że pomimo spadku odsetka ludności rolniczej i dynamicznego rozwoju miast, wieś będzie miała warunki, by rozwijać bogatą kulturę wynikającą z tradycji, obyczajowości wiejskiej i regionalnej.

VII Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej wytyczył program dalszego, socjalistycznego rozwoju Polski i wskazał na potrzebę harmonijnego rozwoju sfery politycznej, ekonomicznej i kulturalnej. W programie tym ważne miejsce zajmują sprawy kultury.

Zgodnie z Uchwałą VII Zjazdu Partii w województwie bydgoskim dążyć się będzie do osiągnięcia następujących celów w dziedzinie rozwoju kultury:

- ideowego zespolenia całego społeczeństwa wokół programu realizowanego przez partię klasy robotniczej, pogłębiania procesów ideowo-wychowawczych;
- wzmacniania związków środowisk artystycznych z innymi środowiskami zawodowymi;
- intensyfikacji działania kulturalnego na podstawie podejmowanych inicjatyw społecznych oraz pełnego wykorzystania istniejących zasobów materialnych i kadry;
- aktywizacji kulturalnej społeczeństwa dzięki powszechnej edukacji kulturalnej, pomnażania zdolności twórczych wszystkich środowisk społecznych;
- wzmacniania procesów integracji społeczeństwa i dążenia do harmonijnego rozwoju kulturalnego wszystkich środowisk społecznych;

- sprawnego funkcjonowania systemu instytucji upowszechniających dorobek kulturalny oraz rozlicznych form społecznego ruchu kulturalnego.

Zadaniem docelowym jest stworzenie takiego układu przestrzennego instytucji i ośrodków kultury na terenie województwa, który stwarzałby realne szanse udziału w kulturze całemu społeczeństwu. Oznacza to stworzenie możliwości dostępu do takich dóbr kulturalnych, jak: książka, prasa, film, radio i telewizja, sztuka teatralna, muzyka i plastyka.

Dążąc do osiągnięcia wytyczonych celów perspektywicznych w zakresie rozwoju kultury, trzeba w okresie najbliższych lat zrealizować szereg celów bliższych, konkretnych, których osiągnięcie przyczyni się do prawidłowej realizacji długofalowych założeń programowych. Takimi podstawowymi zadaniami dla ruchu kulturalnego województwa bydgoskiego są następujące przedsięwzięcia:

- wzmocnienie organizacyjne i prawidłowy rozwój działalności kulturalnej w gminach i miastach /oraz ich osiedlach mieszkaniowych/. Szczególną rolę w tym zakresie odegrać powinny gminne ośrodki kultury na wsiach wymagające pomocy organizacyjno-programowej w chwili obecnej, ale które w przyszłości stać się powinny samodzielnymi centrami kulturalnymi oddziaływującymi na teren całej gminy. W miastach tworzyć trzeba także centra kulturalne w taki sposób, aby zapewnić wszystkim mieszkańcom możliwość uczestnictwa w kulturze;
- rozszerzenie i intensyfikacja działań na rzecz środowisk robotniczych w ramach realizacji programu "Sojusz świata pracy z kulturą i sztuką". Poza zakładami pracy objętymi obecnie tym programem w najbliższych latach dążyć się będzie do możliwie całkowitego objęcia środowisk robotniczych formami intensywnego oddziaływania kulturalnego;
- tworzenie coraz lepszych warunków dla aktywnego wypoczynku po pracy wszystkich grup społecznych w związku ze zwiększającą się ilością czasu wolnego;
- tworzenie coraz lepszych materialnych i organizacyjnych form opieki nad twórczością artystyczną i środowiskami

twórczymi, podnoszenie poziomu produkcji artystycznej instytucji zawodowych. Konieczne będzie dalsze doskonalenie i rozszerzenie mecenatu ze strony ogniw administracji kulturalnej oraz instytucji związkowych nad środowiskami twórczymi i stwarzanie bodźców dla rozwoju tej twórczości przez organizację plenerów plastycznych i literackich, opracowanie systemu stypendiów twórczych, nagród, zakupów, organizację imprez popularyzujących twórczość zawodowych artystów oraz artystów ludowych. Szczególną opieką otaczać się będzie sztukę ludową i zespoły kultywujące folklor regionów województwa bydgoskiego.

W zakresie wzrostu materialnej bazy kultury uwzględniono w Programie między innymi :

- budowę obiektów dla Opery i Operetki oraz Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy, a także bibliotek, domów kultury i księgarń na nowych osiedlach mieszkaniowych i w gminach;
- budowę dużego kina w śródmieściu Bydgoszczy, kin w nowych wielkich osiedlach mieszkaniowych, głównie w Bydgoszczy oraz kin letnich w Charzykowych, Przyjezierzu i Tleniu;
- rozbudowę i modernizację Wojewódzkiego Domu Kultury, miejskich domów kultury w Mogilnie, Nakle, Żninie, Szubinie i Chojnicach;
- uruchomienie 33 gminnych ośrodków kultury uwzględniając zmodernizowanie lub wybudowanie w ramach czynów społecznych wielofunkcyjnych obiektów /sala widowiskowa, klub, biblioteka/;
- budowa bibliotek i domów kultury w Bydgoszczy, głównie w nowych osiedlach - Wyżyny, Kapuściska, Bartodzieje, Szwederowo, Jachcice i Czyżkówko,
- przebudowę gmachów Teatru Polskiego i Teatru Kameralnego w Bydgoszczy oraz adaptację gmachu domu kultury "Mimoza" na potrzeby teatru lalkowego w Bydgoszczy,
- modernizację i rozbudowę gmachu Szkoły Podstawowej Nr 37 w Bydgoszczy dla potrzeb Zespołu Szkół Muzycznych,
- modernizację budynku Filii Wyższej Szkoły Muzycznej oraz domu akademickiego tej uczelni,

- zasadniczy rozwój sieci placówek muzealnych nastąpi głównie poprzez zaadaptowanie na te cele zabytkowych obiektów w Nakle, Nowym n. Wisłą, Mogilnie, Koronowie, Tucholi, Kruszwicy, Świeciu oraz Bydgoszczy, gdzie opieką muzealną objęte będą obiekty na tzw. Wyspie Młyńskiej.

Program zakłada usamodzielnienie się do 1980 roku Filii Wyższej Szkoły Muzycznej w Łodzi. Uczelnia ta przygotowywać będzie kadry wysoko kwalifikowanych muzyków - wykonawców, instruktorów i pedagogów dla całego regionu. A w tym zakresie potrzeby są bardzo duże. Nastąpi także rozwój podstawowego i średniego szkolnictwa muzycznego. Utworzone zostaną szkoły muzyczne I stopnia w zachodniej i północnej części województwa w Mogilnie, Żnieniu, Tucholi, Chojnicach i Świeciu.

W programie rozwoju kultury przedstawiono potrzeby w zakresie niedoborów kwalifikowanych kadr w różnych dziedzinach działalności kulturalnej, instytucjach artystycznych. Do 1990 roku należy zatrudnić około 700 osób, w tym w muzeach - 630, bibliotekach 440, placówkach kulturalno-oświatowych - 420, szkolnictwie artystycznym - 115. Potrzeb tych nie będą w stanie zaspokoić istniejące ośrodki kształcenia szczególnie gdy chodzi o kadry pracowników artystycznych dla Filharmonii Pomorskiej oraz Opery i Operetki. Jeśli chodzi o zadania programowe w różnych dziedzinach życia kulturalnego podkreślono, gdy chodzi o środowiska twórcze, potrzebę zwiększenia ich wkładu do życia artystycznego regionu oraz doskonalenia mecenatu państwa nad twórczością artystyczną i twórcami poprzez wydawanie publikacji literackich, organizowanie konkursów imprez literackich, przyznawanie stypendiów twórczych itp. Popieranie i prezentowanie dorobku artystów plastyków oraz zwiększenie udziału tego środowiska w kształtowaniu estetyki miast, osiedli, zakładów pracy, instytucji handlowych i usługowych.

Instytucje artystyczne będą musiały podnieść atrakcyjność swego repertuaru oraz wzbogacić środki wyrazu artystycznego. Konieczna będzie także poprawa wyposażenia tych instytucji w nowoczesny sprzęt oraz modernizacja sal widowi-

skowych w terenie w celu stworzenia odpowiednich warunków do występów zawodowych zespołów teatralnych, muzycznych i estradowych.

Placówki muzealne powinny swą działalność ściślej powiązać z życiem współczesnym, udoskonalić pracę wystawienniczą i naukowo-oświatową oraz współpracę ze szkolnictwem i organizacjami społecznymi. Szkolnictwo artystyczne dążyć winno do ciągłego podnoszenia poziomu wyników dydaktyczno-wychowawczych i artystycznych szkół oraz upowszechniać nowoczesne metody nauczania przedmiotów ogólnych i zawodowych.

Placówki kulturalno-oświatowe, których zakres oddziaływania będzie w przyszłości ciągle wzrastać powinny stać się dla swego środowiska ośrodkami umożliwiającymi społeczne uczestnictwo w kulturze, ośrodkami masowej edukacji artystycznej, mecenasami utalentowanej artystycznie młodzieży oraz mecenasami folkloru, sztuki ludowej i tradycji regionalnej.

W zakresie czytelnictwa, Program zakłada rozszerzenie zasięgu oddziaływania bibliotek głównie na środowiska robotnicze, wiejskie i młodzież, tak, aby w 1990 roku przypadało 30 czytelników na każdy 100 mieszkańców województwa /obecnie 20 na 100 mieszkańców/.

Gdy chodzi o społeczny ruch kulturalny, to powinien on zwrócić baczniejszą uwagę na upowszechnianie postępowych tradycji regionalnych, pielęgnowanie twórczości ludowej i folkloru oraz różnych form amatorskiej twórczości artystycznej. W zakresie sztuki ludowej i folkloru Program postuluje otoczenie opieką żywej jeszcze tradycji regionalnej, twórców ludowych i ich dzieł.

W Programie z całą mocą podkreślono, że wraz z podnoszeniem się poziomu życia zmieniać się będą warunki, w jakich prowadzona będzie działalność kulturalna. Odbiorca zjawisk kulturalnych lat 80. będzie lepiej wykształcony, bardziej krytyczny i wymagający w stosunku do proponowanych mu form kulturalnego spędzania czasu wolnego. Będzie dysponował większą jego ilością, ale sam ten fakt nie będzie jeszcze przesądzał o jego wyborze. Potrzebne będzie zatem bardziej dynamiczne i różnorodne niż obecnie oddziaływanie ruchu kulturalnego na wybór

określonych wartości artystycznych i kulturalnych.

Program rozwoju kultury w woj. bydgoskim do 1990 roku określa przede wszystkim cele **k i e r u n k o w e** dalszego rozwoju kultury, które dotyczą zadań merytorycznych, jakie powinny być realizowane przez instytucje artystyczne, placówki uczestniczące w kulturze oraz społeczny ruch kulturalny; zadań w zakresie inwestycji i remontów oraz potrzeb kadrowych. Program nie zawiera gotowych rozwiązań, lecz uświadamia ważności poszczególnych zadań i stawia problemy wymagające rozwiązania. Programowanie rozwoju kultury, wytyczanie kierunków tego rozwoju na czas dłuższy, blisko 15-letni, jest zadaniem bardzo trudnym. Potrzeby na dzień jutrzejszy zwykłym mierzyć skalą potrzeb dzisiejszych. Jednakże szybki rozwój techniki przeobrażającej współczesne życie wnieść może znaczne poprawki do planowych form oddziaływania kulturalnego na społeczeństwo. Dlatego bydgoski program rozwoju kultury traktowany być musi jako program **o t w a r t y**. Otwarty przede wszystkim dla inicjatyw kulturalnych wnoszących nowe wartości, otwarty na nowe potrzeby społeczne wynikające z rozwoju całokształtu życia gospodarczego społecznego i politycznego, otwarty wreszcie dla wszystkich działaczy kultury zaangażowanych w sprawy swego regionu i województwa, dla organów administracji państwowej oraz organizacji społecznych, związków zawodowych odgrywających wielką rolę w realizacji zasady powszechności socjalistycznej kultury wśród społeczeństwa województwa bydgoskiego.

LITERATURA

1. Program rozwoju kultury w województwie bydgoskim na lata 1963 - 1980, Bydgoszcz 1962.
2. Stan i kierunki rozwoju kultury w województwie bydgoskim, Bydgoszcz 1972.
3. Aktualny stan i główne kierunki rozwoju kultury w województwie bydgoskim do roku 1990, Bydgoszcz 1977.
4. Program rozwoju kultury na lata 1975 - 1990, Warszawa 1974.

L'ÉTAT ET LES DIRECTIONS DU DÉVELOPEMENT DE LA CULTURE
DANS LA VOIEVODIE DE BYDGOSZCZ JUSQU'À 1990

Résumé

La base matérielle de la culture dans le Département de Bydgoszcz est assez grande : les institutions artistiques professionnelles, large réseau des bibliothèques et les maisons de culture, la station de radiodiffusion, les rédactions des trois journaux et d'un hebdomadaire, les écoles artistiques secondaires, l'École Supérieure pour la Musique. La Voïevodie de Bydgoszcz se trouve parmi les plus expansibles centres de la culture en Pologne.

Dans la programme du développement de la culture jusqu'à 1990 on a proposé trois directions importants: 1/ l'influence culturelle sur la plus large population du département dans les centres en villes et villages par augmentation du service professionnelle des institutions artistiques; 2/ l'augmentation dans le travail culturel des problèmes liés avec la propagation des sciences et études; 3/ le développement des diverses formes d'activité des habitants dans la réception et création des nouveaux biens de la culture socialiste.

Dans la programme on prévoit la construction des édifices de l'Opéra et Operette, la Bibliothèque Départementale, des bibliothèques, libraires, maisons de la culture et des cinémas. On souligne que le programme du développement de la culture dans ce département est ouvert pour toutes les initiatives pouvant élargir et enrichir l'action culturelle de notre région et du pays.

DER STAND UND DIE RICHTUNGEN DER ENTWICKLUNG DER KULTUR IN
WOJEWODSCHAFT BYDGOSZCZ BIS ZUM JAHR 1990

Zusammenfassung

Die materiale Grundlage der Kultur ist in Wojewodschaft Bydgoszcz recht hoch: alle berufliche Kulturanstalten, grosse Bibliotheken, Kulturhäusernetz, die Rundfunkstation, 3 Tageszeitungen, ein Wochenblatt, usw. Die Wojewodschaft Bydgoszcz gehört zu den kräftigen Zentren in der Kultur Polens.

In der Programm der Entwicklung der Kultur hat man drei Grundrichtungen angekommen, und zwar: 1/ Regelmässiger Kultureinfluss aufmöglich grossen Teil der Bevölkerung in allen Städten und Dörfern durch Vergrösserung der professionellen Kulturtätigkeit; 2/ In der Kulturtätigkeit wird auf

die erste Stelle die Vorbereitung der Wissenschaften und Ausbildung gestellt; 3/ Der Fortgang unterschiedlichen Formen in aktiven Einsatz der Bevölkerung in Kulturwirkung und Bildung.

Es wurde auch auf die Vergrößerung der Materialbasis angewiesen, unter anderen Bau der Gebäuden der neuen Oper, Wojewodschaftbibliothek, Büchereien, Häuser der Kultur u.a. Es wird kräftig unterstreichen, dass der Programm auf alle neue Anregungen, die die Kultur bereichern können, geöffnet ist.